

ΑΡΧΑΙΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

Ολυμπιακών Αγώνων
1ος Οίκος

Ολυμπιακών Αγώνων Οίκος

Η ΜΥΘΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ, Η ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗ ΚΑΙ Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΕΣ ΕΠΙΓΟΝΟΥΣ ΤΟΥΣ.

Σύμφωνα με τη μυθολογική παράδοση, ο ήρωας Ηρακλής, έχοντας κυριέψει την πόλη της Ήλιδος εκδικούμενος με αυτόν τον τρόπο, σε μεταγενέστερη φάση, την αθέτηση από τον βασιλιά της Αυγεία, της υπόσχεσής του περί απόδοσης στον Ηρακλή του ενός δεκάτου από τα βοοειδή του, διέθεσε τα λάφυρα για να ιδρύσει τις Ολυμπιακές Γιορτές και τους Αγώνες που ορίστηκε να γίνονται κάθε τέσσερα χρόνια, προς τιμήν του πατέρα του Δία. Λέγεται γι' αυτούς τους Αγώνες ότι ήταν μόλις οι όγδοοι που είχαν μέχρι τότε διοργανωθεί στον κόσμο.

Ο Ηρακλής λέγεται ότι οριοθέτησε ένα τομέα που θα αφιερωνόταν στον Δία με την ανέγερση εκεί του ναού του, καθώς και το χώρο του σταδίου, περιέφραξε το άλσος της Ιερής Ελιάς, καθιέρωσε ένας παραπλήσιο λοφίσκος να αποκαλείται «ο λόφος του Κρόνου» και έστησε έξη βωμούς, ένα για κάθε ζευγάρι των Ολύμπιων θεών. Μεταξύ άλλων προσέφερε θυσία στον Δία τους μηρούς ζώων σε φωτιά από ξύλα λεύκας από το δάσος κοντά στον ποταμό της Θεσπρωτίας Αχέροντα και καθιέρωσε μία θυσιαστήρια εστία και ένα τέμενος στον προπάππο του Πέλοπα. Επειδή τον ενόχλησαν πολύ σμήνη από μύγες σ' αυτή την περίπτωση, προσέφερε θυσία στον Απομύιο Δία που τις έδιωξε πέρα από τον ποταμό Αλφειό. Έτσι καθιερώθηκε έκτοτε να προσφέρουν θυσία στον Δία οι Ηλείοι, κάθε φορά που θέλουν ν' απαλλαγούν από επιδρομή αυτών των εντόμων. (1)

Εν συνεχεία ο Ηρακλής πήγε στη χώρα των Υπερβορείων (στις εκβολές του Δούναβη) και έφερε από εκεί μία από τις ιερές ελιές που εφύοντο στο εκεί τέμενος του Απόλλωνα, την οποία φύτεψε στο ιερό άλσος της Άλτιδος πίσω από τον ναό του Δία, θεσπίζοντας οι νικητές των Αγώνων να στέφονται από τον εκάστοτε Αιτωλό ελλανοδίκη με κλωνάρια απ' αυτό το δέντρο και ότι αυτή θα ήταν η μόνη αμοιβή τους, γιατί και ο ίδιος είχε επιτελέσει τους Άθλους τους χωρίς καμία απολαβή. Τα κλωνάρια θα κόβονταν πάντοτε με χρυσό δρεπάνι από ένα αγόρι ευγενικής καταγωγής του οποίου οι γονείς θα έπρεπε να είναι εν ζωή. (2)

Τ' αθλήματα που καθιερώθηκαν σ' αυτούς τους πρώτους Αγώνες ήταν η πάλη, ο δρόμος, η πυγμαχία, το άλμα και η δισκοβολία (που αποτέλεσαν αργότερα την αρχαιότερη μορφή του πεντάθλου) ενώ αργότερα προσετέθησαν οι αρματοδρομίες, οι λαμπαδηφορίες, ο ακοντισμός, οι ιπποδρομίες και η τοξοβολία. Λέγεται ότι σ' αυτούς τους πρώτους Αγώνες κανείς δεν τόλμησε ν' αντιμετωπίσει τον Ηρακλή στην πάλη, μέχρι που ο ίδιος ο Δίας μπήκε στην παλαίστρα μεταμφιεσμένος και τον αντιμετώπισε. Η έκβαση του αγώνα ήταν ισοπαλία, ο Δίας αποκάλυψε την ταυτότητά του στον αγαπημένο του γιο, το πλήθος τους αποθέωσε και η σελήνη (οι πρώτοι αυτοί Αγώνες έγιναν κατά την πρώτη πανσέληνο μετά το χειμερινό ηλιοστάσιο) έλαμψε φωτεινή σαν τον ήλιο για να γιορτασθεί το γεγονός. (3).

Υπάρχει ωστόσο ένας παλαιότερος μύθος σύμφωνα με τον οποίο οι Ολυμπιακοί Αγώνες ιδρύθηκαν από έναν ήρωα με το ίδιο όνομα, τον Κρητικής καταγωγής Ηρακλή Δάκτυλο, έναν από τους δέκα Δάκτυλους, τα όντα δηλαδή που φύτρωσαν από τη γη όταν η Ρέα έμπηξε τα δάχτυλά της στο έδαφος για ν' αντέξει τους πόνους από τη γέννα του Δία στο Ιδαίο Άντρο της Κρήτης.

Οι Δάκτυλοι κατά μία θεωρία ταυτίζονται με τους Κουρήτες που προστάτευαν την κούνια του Δία στην Κρήτη για να μην τη βρεί ο πατέρας του Κρόνος και ο Ηρακλής Δάκτυλος, ένας από τους πέντε άρρενες Δάκτυλους που θεωρούνταν άριστοι μεταλλουργοί και οι πρώτοι που ανακάλυψαν σίδηρο στο βουνό Βερέκυνθος κοντά στο Δικταίο Άντρο της Κρήτης, πιστώνεται με την μεταφορά της ιερής ελιάς από τη χώρα των Υπερβορείων στην Ολυμπία όπου πήγε με τ' άλλα αδέρφια του, αφού πρώτα ανήγειραν ένα ναό στην Ήλιδα για να εξευμενίσουν τον Κρόνο.

Λέγεται ότι έβαλε τ' αδέρφια του ν' αγωνισθούν σε αγώνα δρόμου και ότι στεφάνωσε τον νικητή Παιώνιο με κλαδί αγριελιάς, καθιερώνοντας έτσι τους Ολυμπιακούς Αγώνες, αν και υπάρχει και η μετέπειτα καθολικά αποδεκτή παράδοση ότι το κλαδί αγριελιάς καθιερώθηκε από την έβδομη

Ολυμπιάδα, όταν το Δελφικό Μαντείο χρησιμοποίησε στον ελληνοδίκη Ίφιτο να το χρησιμοποιεί για την στέψη των νικητών, αντί για τον κλάδο μηλιάς που μέχρι τότε χρησιμοποιούνταν (4). Η παράδοση λέει ότι ο Ηρακλής Δάκτυλος ήταν ο πρώτος που ίδρυσε τους Αγώνες (ο Κρητικός Κλύμενος, γιος του Κάρδιδος, απογόνου των Δακτύλων, είχε εορτάσει το φεστιβάλ των Αγώνων μόλις πενήντα χρόνια μετά τον κατακλυσμό του Δευκαλίωνα, δηλαδή σε μια εποχή σαφώς προγενέστερη του γιου της Αλκμήνης Ηρακλή (δισέγγονου του Περσέα) και μετά απ' αυτόν το ίδιο είχαν κάνει ο Ενδυμίων, ο Πέλοπας, ο Αμυθαίων, ο Πελίας και ο Νηλέας), πως για μεγάλο διάστημα καταργήθηκαν και ότι ο μεταγενέστερος συνονόματός του, γιος της Αλκμήνης και διάσημος ήρωας της αρχαιότητας τους επανίδρυσε οριστικά με τον προαναφερθέντα τρόπο. (5)

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες διεξάγονταν στην αρχαιότητα κάθε σαρανταεννέα ή πενήντα μήνες εναλλάξ, σύμφωνα με το ημερολόγιο και διαρκούσαν πέντε ημέρες, από την 11η έως και την 15η του μήνα που συνέπιπτε να τελούνται. Αγγελιαφόροι ανακοίνωναν σε όλες τις Ελληνικές πόλεις την επικείμενη διεξαγωγή τους και την επιβολή εκειχειρίας που ήταν δεσμευτική και διαρκούσε καθ' όλο τον μήνα των Ολυμπιακών Αγώνων και όχι μόνο όπως συνήθως πιστεύεται, κατά τη διάρκεια των Αγώνων. Δικαίωμα συμμετοχής είχαν όλοι οι Έλληνες πολίτες και μόνον αυτοί, με την προϋπόθεση ότι δεν ήταν ένοχοι παράβασης του θείου νόμου.

Αρχικά οι Αγώνες οργανώνονταν και διευθύνονταν από την πόλη της Πίσας, αλλά μετά την τελική Δωρική εισβολή ή την Κάθοδο των Ηρακλειδών, όπως είθιστο να είναι γνωστή αυτή η ιστορική φάση (1130 με 1100 π.Χ. περίπου), οι Αιτωλοί σύμμαχοι της Πίσας εγκατεστάθηκαν οριστικά στην Ήλιδα και ανατέθηκε σ' αυτούς η διαχείριση των Αγώνων. (6)

Αυτό που πρέπει να απετέλεσε την πρωταρχική μορφή των Αγώνων και το ερέθισμα για την δημιουργία τους, ήταν ένας ετήσιος αγώνας δρόμου μεταξύ κοριτσιών κατά τον μήνα Παρθένιο, για την επιλογή εκείνης που θα γινόταν η ιέρεια της Ήρας ως θεάς της Σελήνης. Όταν αργότερα κυριάρχησε η αντίληψη του γάμου του Δία και της Ήρας - ένδειξη μίας νέας μορφής βασιλικής πατριαρχικής εξουσίας που εισήγαγαν οι Αχαιοί στην Ελλάδα - ένας δεύτερος αγώνας δρόμου, μεταξύ αγοριών αυτή τη φορά, καθιερώθηκε για την ανάδειξη του συζύγου της ιέρειας, και την τέλεση έτσι ενός συμβολικού γάμου του Ήλιου με την Σελήνη, του νεαρού ιερέα γινόμενου έτσι και επίσημα ιερού βασιλιά της όλης περιοχής που πιθανότατα από εκεί ελκύει το όνομά της (Ηλις = πόλη του ιερού βασιλιά που συμβόλιζε τον Ήλιο, σύζυγο της ιέρειας της Ήρας-Σελήνης.) (7).

Έκτοτε και από τότε που καθιερώθηκαν κανονικά οι Αγώνες, θεσπίστηκε να γίνονται κάθε τέσσερα χρόνια, με τον χορό των κοριτσιών να γίνεται δεκαπέντε μέρες πριν ή μετά από τους Αγώνες. Η διάρκεια των μεσολαβούντων τεσσάρων χρόνων είναι πιθανόν το αποτέλεσμα μίας προσπάθειας επίτευξης ακριβέστερου συγχρονισμού του ηλιακού και σεληνιακού χρόνου μέσω της επέκτασης της αρχικά δωδεκάμηνης διάρκειας της θητείας του ιερέα του Δία - Ήλιου και συγχρόνως βασιλιά της Ήλιδος, σε διάστημα συνολικά εκατό μηνών και της μετατροπής της έτσι σε θητεία του λεγόμενου Μεγάλου ή Ιερού Έτους το οποίο άρχιζε στα μέσα του χειμώνα, όταν ο ηλιακός και σεληνιακός χρόνος συνέπιπταν ευνοώντας έτσι τον συμβολικό -ιερό γάμο Ήλιου και Σελήνης, και βεβαίως περιελάμβανε οχτώ δωδεκάμηνους κύκλους, δηλαδή οχτώ έτη, διαιρούνταν δε σε δύο μέρη, κάτι που έδινε τη δυνατότητα στον εκάστοτε βασιλιά-ιερέα να έχει την εξουσία του για το ήμισυ αυτού του διαστήματος, τέσσερα έτη δηλαδή στη λήξη των οποίων διεξάγονταν οι επόμενοι Ολυμπιακοί που προέβλεπαν την διεξαγωγή του αγώνα δρόμου που θα αναδείκνυε τον καινούργιο ιερέα - βασιλιά για τα υπόλοιπα τέσσερα έτη.

Έτσι το ιερατείο της Ήλιδος επιτύγχανε τον συγχρονισμό ηλιακού και σεληνιακού χρόνου καθώς και την κατά το μέγιστο δυνατό περιοδικότητά του επί οχτώ χρόνια (100 μήνες : 12 που αντιστοιχούν σε κάθε έτος) και συγχρόνως συνεδύαζε την έναρξη του Ιερού Έτους με την έναρξη του σημαντικότερου εκ των δύο τοπικών εορτασμών της έναρξης του Νέου Έτους που τοποθετούνταν στην χρονικά πλησιέστερη προς το χειμερινό ηλιοστάσιο πανσέληνο.

Καθώς μάλιστα υπήρχε και αγώνας παγκρατίου ο οποίος συμβόλιζε την σύγκρουση Δία και Κρόνου για την κυριαρχία του κόσμου και στον οποίο πάντοτε ο νικητής έπρεπε να θανατώνει τον αντίπαλό του (μάλιστα κατά μία εκδοχή οι Ολυμπιακοί Αγώνες άρχισαν μ' αυτήν την μονομαχία και όχι αυτήν του Ηρακλή με τον Δία) είχε θεσπισθεί ο άλλος από τους δύο τοπικούς εορτασμούς για την έλευση

του Νέου Χρόνου να γίνεται κατά την πανσέληνο που ήταν κοντινότερη στο θερινό ηλιοστάσιο, οπότε και η παράδοση τοποθετούσε αυτή τη μονομαχία (8). Ωστόσο λόγω του ότι η κατ'εξοχήν έναρξη του τοπικού Νέου Έτους ήταν κοντά στο χειμερινό ηλιοστάσιο και επειδή η ανατολή μίας νέας χρονιάς από τότε συμβόλιζε την αισιόδοξη προοπτική της έλευσης και επιβολής μιας νέας και υγιέστερης τάξης πραγμάτων στη θέση της απερχόμενης παλιάς, κυριάρχησε η αντίληψη ότι οι Αγώνες έπρεπε να ιδρυθούν και ξεκινήσουν σε χειμερινή εποχή και μάλιστα με το αγώνισμα της πάλης στο οποίο ο νικητής θα συμβόλιζε την κυριαρχία του Δία και του Ολυμπιακού πανθέου πάνω στην μέχρι τότε κυριαρχία του κόσμου από τον Κρόνο και τους Τιτάνες (9).

Ως εκ τούτου επιλέγεται από την παράδοση ο μέγιστος των ηρώων Ηρακλής ως ιδρυτής των Αγώνων και αφιερωτής τους στον πατέρα του και νέου κυρίαρχου του κόσμου Δία σε εποχή που «ο λόφος» (τον οποίον ο εκπρόσωπος της νέας Ολύμπιας και νικητήριας τάξης πραγμάτων Ηρακλής αφιέρωσε στον νικημένο Κρόνο) «ήταν υγρός από το πολύ χιόνι».(10)

Κλείνοντας αυτό το αφιέρωμα, ας σημειωθεί ότι ο πρώτος ιστορικά καταγεγραμμένος Ολυμπιονίκης αναφέρεται ότι είναι ο Κόροιβος από την Ήλιδα το 776π.Χ., γι'αυτό και αυτή εκλαμβάνεται ως η ημερομηνία των πρώτων επίσημων, από πλευράς αρχαιακής καταγραφής, Ολυμπιακών Αγώνων, ενώ είναι σίγουρο ότι είχαν προηγηθεί πολλές διοργανώσεις αυτών των Αγώνων, όπως γίνεται κατανοητό και από την παραπάνω παρουσίαση, εφόσον ο ιδρυτής τους Ηρακλής έζησε επί τουλάχιστον δύο γενεές πριν από τον Τρωικό Πόλεμο (1250-1230 π.Χ.) στον οποίο πολέμησε ο γιος του Νεοπτόλεμος.

Πριν κλείσω το παρόν αφιέρωμα, θα ήθελα να κάνω ένα σύντομο κριτικό σχόλιο στην νοοτροπία προσέγγισης των Αγώνων αυτών από τους σύγχρονους Έλληνες αθλητές, με κύριο σημείο αναφοράς τους πρόσφατους Αγώνες του Πεκίνου. Με δεδομένο ότι η παρακαταθήκη που κληροδότησαν αυτοί οι Αγώνες στις επόμενες γενιές και κυρίως τους φυσικούς κληρονόμους των αξιών τους, είναι το «ευ αγωνίζεσθαι», η ευγενής δηλαδή, ανιδιοτελής και έντιμη άμιλλα και αγωνιστική προσπάθεια και η μέσω αυτών κατίσχυση του αντιπάλου ή η υπέρβαση των προσωπικών επιδόσεων, κοινώς δηλαδή η νίκη και η κατάκτηση της κορυφής (σε κανένα αρχαίο κείμενο δεν επαινείται ιδιαίτερα η απλή συμμετοχή στους Αγώνες, πολλώ δε μάλλον η απότιση μεγαλύτερης τιμής σ'αυτήν και από την ίδια την νίκη, όπως αφελέστατα υποστηρίχθηκε από τους αναβιωτές τους στη μοντέρνα εποχή), είναι άκρως θλιβερό το ότι η εκεί Ελληνική αθλητική παρουσία χρεώθηκε αφ'ένός με το στίγμα της επανειλημμένης χρήσης αναβολικών, αφ'έτερου μ'εκείνο της παταγώδους αγωνιστικής αποτυχίας.

Και αν για τη χρήση αναβολικών η υπαιτιότητα των αθλητών τίθεται υπό αμφισβήτηση εν όψει της πιθανής εξαπάτησής τους από ιατρικούς και προπονητικούς παράγοντες, δεν μπορεί να τεθεί σε καμία αμφισβήτηση η υπαιτιότητά τους για το μετριότατο έως ελεεινό αγωνιστικό πρόσωπο που η συντριπτική πλειοψηφία των Ελλήνων αθλητών επέδειξε, χρεώνοντας τη χώρα τους με μία από τις χειρότερες εμφανίσεις της στην Ιστορία των μοντέρνων Ολυμπιακών Αγώνων, σε μία διοργάνωση όπου, κόντρα στις απαισιόδοξες και, όπως αποδείχθηκε, άκρως υπερβολικές εκτιμήσεις περί «ιδιαίτερα αρνητικών συνθηκών υγρασίας και ατμοσφαιρικής ρύπανσης», οι αθλητές των περισσότερων χωρών, σε αντίθεση με τους Έλληνες συναδέλφους τους, υπερέβαλλαν εαυτούς, πετυχαίνοντας τις καλύτερες επιδόσεις τους, με αποτέλεσμα την κατάρριψη πλήθους παγκοσμίων και Ολυμπιακών επιδόσεων.

Οι Έλληνες πρέπει να καταλάβουμε ότι, με το μη αναστρέψιμο δεδομένο της ανεπαρκούς βιομηχανικής και τεχνολογικής μας υποδομής, σαν αποτέλεσμα της εξαιρετικά καθυστερημένης, εξ αιτίας προβληματικών κοινωνικών εξελίξεων, ένταξής μας στη Βιομηχανική, Πυρηνική και Πληροφορική Επανάσταση, κάτι που επηρέασε και επηρεάζει άμεσα και την γενικότερη επιστημονική και εκπαιδευτική μας ανέλιξη, τα μόνα «οχήματα» μεταφοράς και προώθησης της εθνικής μας φυσιογνωμίας είναι η πολιτιστική μας κληρονομιά και οι αθλητικές μας επιδόσεις, μια και η μεν πρώτη συνιστά ένα απόλυτα καταξιωμένο διεθνώς και αδήριτο δεδομένο το οποίο απαιτεί απλώς ευφυή διαχείριση, οι δε δεύτερες δεν απαιτούν τόσο βραδυφλεγείς διαδικασίες για την καλλιέργεια και συνεχή βελτίωσή τους, όσο τομείς όπως η εκπαίδευση και η επιστημονική έρευνα που είναι άμεσες συναρτήσεις των τεχνολογικών, οικονομικών και κοινωνικών δεδομένων και δυνατοτήτων μίας χώρας, αλλά συχνά και των διεθνών εξελίξεων.

Για να θεωρούνται λοιπόν σωστοί συνεχιστές των Ολυμπιακών παραδόσεων οι Έλληνες αθλητές, ας φροντίσουν να το αποδεικνύουν μέσω των αγωνιστικών τους διακρίσεων με όχημα πάντοτε το «ευ αγωνίζεσθαι». Διαφορετικά, οι ξένοι, ορμώμενοι από το ενδημικό και συχνά επιδημικό φαινόμενο της έλλειψης ευαισθησίας των Έλλήνων αθλητών προς την σημασία, αγωνιστική και κοινωνική, της αθλητικής νίκης, θα έχουν κάθε δικαίωμα να αμφισβητούν τη συνέπειά τους στα Ολυμπιακά ιδεώδη.

Οι Ολυμπιακοί αγώνες του χθες και του σήμερα

Video link: <https://youtu.be/CdyiOs-X2mE>

Του Στέφανου Βογαζιανού-Ρού
Ιστορικού-Εθνολόγου

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- (1) Πίνδαρος, Ολυμπιακές Ωδές, χ. 43 και εξής, Απολλόδωρος ii.7.2, Πausανίας v.13.1 και 14. 2-3.
- (2) Πίνδαρος, Ολυμπιακές Ωδές, iii. 12 και εξής, Διόδωρος ο Σικελιώτης iv.14, Πausανίας v.15.3.
- (3) Διόδωρος ο Σικελιώτης, αυτόθι, Πίνδαρος, Ολυμπιακές Ωδές x.60 και εξής, Πausανίας v.8.1., Τζέτζης, Περί Λυκόφρωνος, 41.
- (4) Πausανίας v.7.4, Φλέγων ο εκ Τράλλεων. *Fragmenta Historica Graeca*, iii.604
- (5) Πausανίας vi.23.1 και v.8.1.
- (6) Σχολιαστής στον Πίνδαρο, Ολυμπιακές Ωδές, iii.35 και v.6, Δημοσθένης, Εναντίον Αριστοκράτους, σς. 631-2, Στράβων, viii.3.33.
- (7) Πausανίας v.16.2, Πίνδαρος, Πυθιακές Ωδές, ix.
- (8) R.Graves, *The Greek Myths*, τόμος 1, σελ. 187-8 και τόμος 2 σελ. 181-2.
- (9) Σχολιαστής στον Πίνδαρο, Ολυμπιακή Ωδή iii.33, μνημονεύοντας τον Κόμαρχο.
- (10) Πίνδαρος, Ολυμπιακή Ωδή, χ. 49.